

कांहीं मननीय अभिप्राय !

१

...आधींच ज्या ऐतिहासिक प्रसंगावर व व्यक्तींवर हे पोवाडे रचिले आहेत, त्यांचा महाराष्ट्रीयानांच्या मनावर कायमपणे प्रस्थापित झालेला प्रभाव, रा. खाडिलकरांच्या पोवाड्यांतील जोरदार, स्पष्ट व वर्णित प्रसंग हुबेहुब डोळ्यापुढे उभे करणाऱ्या भाषेनें व विशेषतः ते ज्या अर्थानुगामी पद्धतीनें पोवाडे म्हणतात त्या पद्धतीनें, द्विगुणित स्फूर्तिदायक होतो यांत शंका नाही.

ता. ५-१०-१९२७

प्रो० विश्वनाथ बलवंत नाईक;
फर्ग्युसन कॉलेज, पुणे.

२

Glories of Days of Old.

Hindu Bard keeps audience spell-bound
with inspiring ballads !

Unbounded enthusiasm and great liveliness marked the recitation of ballads by Mr. P. D. Khadilkar. This gentleman, who is a Master of Arts of the Bombay University, is a poet of vivid imagination and great descriptive talents. He has composed many ballads recounting the heroic deeds of our great national heroes and heroines.

The audience, which had a large sprinkling

अभिप्राय

of ladies, was held spell-bound for a period late in the night. His thrilling way in reciting the ballads, to the accompaniment of harmonium and other primitive instruments, recalled to the audience the good old days of complete devotion. for a time, the audience was very much swayed by emotions of pathos, joy and a fierce resentment, at times, at the vile deeds of the oppressors of those days.

—The Indian Daily Mail, 25-8-28.

३

रा. रा. खाडिलकर यांचा पोवाडा ऐकण्याचा सुरसंग आज आला इतके दिवस त्यांची कीर्ति ऐकत होतो, ती खरी असल्याचा आज अनुभव आला आणि त्यामुळे अत्यन्त आनन्द झाला.

ता. २२-११-१९२७

अच्युत बळवंत कोल्हटकर

४

Mr. P. D. Khadilkar, M. A. is taking the Marathi knowing public by storm by his sweet and melodious ballads. He is giving his performances both in the city as well as in Craddok Town and Sitabaldi and hundreds of men, women and children assemble to hear the instructive ballads.

—Hitavad, Nagpur.
1-11-1928.

२३४

अभिप्राय

५

रा. खाडिलकर यांनी केलेले पोवाडे त्यांनी स्वतः पेटी व डफ यांच्या साहाय्याने म्हटलेले ऐकण्याचा आज अपूर्व योग आला. पोवाडे वीररसप्रधान असून म्हणण्यातील त्यांचा आवेश रसांत जास्त भर घालतो. कोणत्याही गांवी व समाजांत त्यांनी हे पोवाडे म्हणून दाखविल्यास लोकांचे रंजन होऊन त्यांना बोध होणार आहे.

१३-१२-२७

शंकर श्रीकृष्ण देव. धुळे.

६

रा. पांडुरंग दत्तात्रय खाडिलकर यांनी स्वतः केलेले पोवाडे त्यांच्याच मुखातून मी ऐकिले. पोवाडे उत्तम रचले आहेत. त्यांच्यामध्ये सर्व रस आहेत. वीरश्री ते ऐकल्याबरोबर मनुष्याच्या मनांत चढते. ह्या गाण्याचा परिणाम श्रोत्यांच्या मनावर ताबडतोब होतो. यांच्यामधील मांडणी, विचारसरणी व रस अतिशय व्यवस्थित व परिणामकारक आहेत.

ता. २७-६-२८

श्रीकृष्ण व्यंकटेश पुणतांबेकर,

एम. ए. बार-एट-लॉ.

प्रोफेसर, हिंदुयुनिव्हर्सिटी, काशी.

७

अहमदाबादेत श्री. खाडिलकर आल्यापासून त्यांच्या पोवाड्यांचे गायन ऐकण्याचा, खाजगी बैठकीत त्याचप्रमाणे सार्वजनिक कार्यक्रमांत, मला सुयोग आला. टीकाकाराच्या सूक्ष्म परीक्षणशील दृष्टीने मी किती तरी वेळा त्यांच्या पोवाड्यांच्या गायनाकडे पाहिले. त्यांच्या गायनाला मी संगीतशास्त्र, साहित्यशास्त्र व नाट्यशास्त्र या

२३५

तिहींच्याही कसोट्या कसोशीनें लावून पाहिल्या, आणि शेवटीं माझी खात्री झाली कीं पोवाड्यांच्या वाङ्मयाचे जनक या नात्यानें श्री खाडिलकर यांना मराठी साहित्यांत अत्युच्च स्थान द्यावें लागेल. रसपरिपोष, ओजस्विता व रमणीय अलंकारांची सजावट यांनीं ओतप्रोत असलेले त्यांचे पोवाडा-काव्य रसिक हृदयाला आनंदाने डोलवितें; खडा आवाज, स्पष्ट शब्दोच्चार व सुरेलपणा या योगाने त्यांचे गायन कोणाही गायनशास्त्र्याला 'वाहवा' ह्याणायला लाववितें आणि गेय विषयांशीं तादात्म्य, रसानुरूप चेहऱ्याचा बदल हे त्यांचे अभिनयपटुत्व या त्यांच्या गुणांनीं मार्मिक प्रेक्षक धन्योद्गार काढतो. वरील तिन्ही प्रकारांपकीं एक एक दोन दोन प्रकार कुठे कुठे पहायला मिळतात पण त्यांचा रम्य त्रिवेणीसंगम श्री. खाडिलकरांचेच ठिकाणीं आढळतो व त्यामुळे " मद्राग्योपचया-दसाबुपचितः सर्वो गुणानां गणः " (श्रीहर्ष) असे उद्गार रसिकांच्या तोंडून सहजच निघतात.

भावी भारतस्वातंत्र्याच्या आनंदकालीं " आझांस स्वातंत्र्योन्मुख करणारे हे पहा स्फूर्त कवि " असें ह्याणून भूतकालीन वाङ्मयांत डोकावत असतां पुढील पिढी श्री. खाडिलकरांकडे सप्रेम अंगुलिनिर्देश करील असा भरवसा वाटतो.

श्री. रामचंद्र बलवंत आठवले एम. ए.
माजी प्रोफेसर, गुजराथ कॉलेज, अहमदाबाद.

८

I have heard and read Shahir Khadilkar's ballads with great pleasure and interest. I can not help mentioning that his ballads, I have

heard, are full of historical facts and without the least exaggeration. Shahir Khadilkar being a scholar and a trained scientific songster, his composition, when sung by him, creates deep impression and great enthusiasm in the audience.

W. S. Mukadam,
Ex. M. L. C. (Panchmahals).

९

श्रीयुत खाडिलकर यांचे पोवाडे मी ऐकिले. महाराष्ट्रांत सांप्रत जें लोकजागृतीचें काम चालू आहे त्यास या पद्धतीचा फारच उपयोग होईल. कारण पोवाड्यांची रचना फारच स्फूर्तिदायक व उद्बोधक अशी आहे. काव्यदृष्ट्या किंबहुना साहित्यशास्त्रदृष्ट्याही सर्व पोवाड्यांतून उत्प्रेक्षा, व रूपक वगैरे अलंकारांची रेलचेल आहे. एकंदरीनें सर्व बाजूंनीं उत्कृष्ट अशा या प्रयत्नांस महाराष्ट्रांनें अवश्य उत्तेजन दिलें पाहिजे. ता. १५-६-२८

रघुनाथशास्त्री कोकजे, तर्कतीर्थ.

१०

शाहीर श्री. पांडुरंग दत्तात्रेय खाडिलकर यांचे पोवाडे मी वाचले व ऐकले. साधी, सुबोध भाषा; परिचित गोष्टीचे पण समर्पक दृष्टान्त; वणित व्यक्तींची व प्रसंगांची कौशल्यानें केलेली निवड, वगैरे गुणामुळे श्री. खाडिलकरांच्या पोवाड्यांनीं मराठी वाङ्मयांत उत्कृष्ट भर पाडली आहे यांत शंका नाही.

श्री. खाडिलकरांचे स्वरचित पोवाड्यांचे गायन व ऐतिहासिक आख्यानांचे कीर्तन, हीं हि अत्यंत परिणामकारक होतात हे मी

अभिप्राय

स्वानुभवानें सांगतों. संगीताची शास्त्रशुद्धता, मेहेनतीची जोड देऊन वाढविलेली मर्दानी आवाजाची नैसर्गिक गोडी, वर्णितविषय व प्रसंग यांच्याशीं तादात्म्य पावण्याची शक्ती व प्रसंगानुसार चाली व आवाज बदलण्याचें अभिनयकौशल्य, भाषेचा स्पष्ट उच्चार व स्फुट अर्थ हे श्री. दाडिलकरांच्या पोवाडे-गायनाचे व कीर्तनाचे विशेष गुण आहेत असें मला वाटतें.

२३-८-३१

श्रीपाद लक्ष्मण आजरेकर,
प्रोफेसर, गुजरात कॉलेज, अहमदाबाद.

साहिर वसन्तराय

(नानिवडेकर)

१/१८, गोरेगांवकर चाल,
गिरगांव, मुम्बई ४ (४००००४)